

Franolić, Branko. A Survey of Croatian bibliographies 1960-2003. London : Croatian Information Centre, 2004. 186 str. ISBN 953-6058-30-8

Dr. Branko Franolić ugledan je hrvatski filolog, kroatist i bibliograf te profesor na raznim britanskim, francuskim i kanadskim učilištima i sveučilištima. Dopisni je član HAZU od 1994., a za marno promicanje hrvatske kulturne baštine u inozemnim kulturnim i znanstvenim središtima primio je Godišnju nagradu INE i Hrvatskoga kulturnog kluba za promicanje hrvatske kulture u svijetu za 1996. godinu.* Svojim znanstvenim radovima participira i u hrvatskoj filološkoj periodici, a Nacionalna i sveučilišna knjižnica posjeduje reprezentativnu zbirku njegovih djela, knjiga i separata, barem kad je riječ o radovima u posljednjih 35 godina.

Iako je Franolićev bibliografski i bibliografsko-istraživački rad vezan za hrvatsku kulturnu baštinu dosad bio više usredotočen na ranija razdoblja, specifične teme i recepciju hrvatske kulture u europskim zemljama, ovom se bibliografijom bibliografijâ ili – kako autor sam “kvalificira” i naziva knjigu – istraživanjem o hrvatskim recentnijim bibliografijama, upušta u prikazivanje posve određene vrste bibliografskog rada u Hrvata.

Kako je riječ o prilično službenom, a po obuhvatu i vrlo ambicioznom pothvatu, do detaljnijeg osvrta na autorov pristup i opremu bibliografije uputit ću se preko opisa strukture knjige.

Knjiga je podijeljena u 11 poglavlja: povijesni pregled (str. 7-15), tekuća analitička bibliografija (str. 15-17), regionalne i lokalne bibliografije (str. 17-82), hrvatske publikacije u inozemstvu/bibliografije emigrantske literature (str. 82-86), bibliografije odabranih periodičkih publikacija (str. 86-87), bibliografije publikacija akademija i strukovnih udruga (str. 88), bibliografije nakladničkih kuća (str. 89), posebne bibliografije (str. 90-180). Bibliografske i ostale bilješke (str. 181-182) te popis mjesta (geografskih naziva) i popis predmetnih/klasifikacijskih skupina (str. 183-184 i 185-196) čine završni dio, tj. predstavljaju nužnu opremu bibliografije.

Uvodni dio, povijesni pregled, razmjerno je opsežna, u dva razdoblja podijeljena cjelina u kojoj je socio-kulturno precizno, ali sažeto kontekstualiziran nastanak bibliografskih i bio-bibliografskih aktivnosti u hrvatskim krajevima. Prvo je opisano razdoblje od 16. do 18. stoljeća, s regionalnim biografskim i bio-bibliografskim istraživačima, a zatim i razdoblje postnapoleonovskoga nacionalnog univerzalizma sa specifičnim odjekom u ilirskom pokretu i novonastajućem građanstvu, tj. 19. i 20. stoljeće. Iz ovoga nevelikog pregleda jasno je uočljiva “filo-

---

* Opširnije o B. Franoliću vidjeti u: Kukavica, Vesna. Branko Franolić : promicatelj hrvatskoga jezika i kulture. // *Dometi*, 7, 7/12(1997), 171-175. i u: Godišnja nagrada INE za promicanje hrvatske kulture u svijetu za 1996. godinu : dobitnik prof. dr. Branko Franolić / [prijevodi Biserka Cimeša, Janko Paravić ; glavni i odgovorni urednik Mijo Ivurek]. Zagreb : INA - Industrija nafte ; Hrvatski kulturni klub, 1997.

genetska” i “ontogenetska” sveza između biografskih i bibliografskih istraživačkih aktivnosti od 16. do 20. stoljeća.

Vidi se to iz autorova izbora biografskih djela čuvenih ili manje čuvenih bibliografa, znanstvenika i publicista (primjerice, Kukuljevićevi biografski rječnici o znamenitim Hrvatima iz 1858.-1860., zatim, prvi opsežni biografski rječnik o zaslužnim Dalmatincima povjesničara Šime Ljubića tiskan u Beču 1856., te iz iste godine članak o dalmatinskim autorima objavljen u Bruxellesu u časopisu *Bulletin du bibliophile Belge*, autora Othona de Reinsberg-Düringsfelda, kao i poznatija biografska djela prve polovice 20. stoljeća). To je znakovit pristup, jer čitateljima – a to su ponajprije strani intelektualci namjernici – osigurava precizan i biran uvid u rasprostranjenost, geografsku i kulturnu, hrvatskih biografskih i bio-bibliografskih istraživanja i njihovih nositelja, koji nisu bili samo hrvatskog roda. Osim toga, ukazuje i na širi pristup i namjenu knjige, a to je: pokušaj da se ove vrste referativnih aktivnosti i djelatnosti pokažu u svojoj složenosti, pa i kao svojevrsni sintetički “adresar”, a što će posebno doći do izražaja u središnjem dijelu bibliografije – popisu specijalnih ili tematskih i stručnih bibliografija. Skraćeni prikaz dvadesetog stoljeća autor upotpunjuje inozemnim bibliografijama: prvom selektivnom anotiranom bibliografijom na engleskom jeziku o Hrvatskoj i Hrvatima Georga Prpića (*Croatia and Croatians*. Scotsdale, 1982., 312 str.) i posljednjom engleskom bibliografijom iz 1999. što ju je sastavila Cathie Carmichale.

Kompleksnost posljednjih stoljeća iskazana je i u posebnom “historiografskom” poglavlju koje opisuje tekuća bibliografska praćenja hrvatske literature i nakladničke djelatnosti (od Vraza, preko Deželić-Jakušićevih pokušaja s početka 20. stoljeća, do bibliografski uspjelih, ali kratkotrajnih ratnih godina te posljednjih pedesetak i više godina u vrlo promjenjivim i zamršenim okolnostima, sa sve razgranatijom djelatnošću korporativnih autora: Hrvatskim knjižničarskim društvom, Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti, Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom, Institutom za književnost Filozofskoga fakulteta, Leksikografskim zavodom).

Tek u trećem poglavlju (*Bibliografije regionalnog i lokalnog karaktera*) započinje sustavno redanje bibliografskih jedinica, pa će o njemu biti nešto više riječi.

I ovo poglavlje počinje kratkim povijesnim pregledom bibliografskog i bio-bibliografskog rada u hrvatskim etničkim i kulturnim područjima izvan granica današnje države. Pregled započinje aktivnostima bosanskih franjevac, koji su od 18. do 20. stoljeća svoje bio-bibliografske preglede objavljivali u Veneciji, Ankoni, Zagrebu i Sarajevu. Ovo je važan uvodnik u poglavlje jer spominje najznačajnije bosansko-hercegovačke i vojvođanske bibliografije o svim aspektima kulturnoga života Hrvata, bilo kao “konstitutivnih”, bilo manjinskih etničkih skupina susjednih država. Suvremena građa (1960.-2003.), koja se odnosi ponajprije i u pretežnom dijelu na prostore današnje hrvatske države, raspoređena je sustavno u trima skupinama izrazito neujednačene opširnosti: *Gradovi, mjesta i općine; Regije i pokrajine; i Močvarni predjeli*. Ta bi se neujednačenost elegantno izbjegla

izostavljanjem posljednje podskupine i smještanjem njezinih dviju bibliografskih jedinica u drugu podskupinu.

Unutar svake skupine građa je raspoređena kronološki i abecedno pod geografskim nazivom. Takvih je naziva, tj. toponima – 126. Tako prva skupina započinje građom koja se odnosi na Bakar, a završava građom koja se odnosi na Županju. Uključeni su i gradovi iz Bosne i Hercegovine (Tomislavgrad, Travnik, Mostar, Zavidovići i Žepče). Bibliografske jedinice nisu numerirane, što i ne predstavlja pretjerani problem budući da bibliografija nema autorsko kazalo, a imena mjesta i predmeta (struka) predstavljaju klasifikacijske ili predmetne skupine za raspored građe.

Već prve jedinice otkrivaju da je autor odlučio uključiti i građu koja nije bibliografska u užem smislu riječi. Tako pod podskupinom Bakar ne nalazimo niti jednu “klasičnu” bibliografiju nego djela koja za predmet imaju Bakar u širem smislu. Zanimljivo je da, kad je riječ o tzv. skrivenim bibliografijama, tj. bibliografijama sadržanima u nekim drugim djelima, kao što su monografije, autor donosi opis monografije, a u napomeni navodi i bibliografsku jedinicu drugog autora koja bi mogla biti navedena kao analitička jedinica građe unutar autorove bibliografije (vidjeti, npr., Blažeković, Stjepan. *Bjelovar, monografija*, na str. 20 ili Duić, Ljubica. *Čakovec, monografija*, na str. 23). Na kraju svakog mjesta, odnosno podskupine, gdje smatra osobito korisnim, autor daje bilješku o bibliografskoj građi koju je moguće očekivati i pronalaziti u serijskim publikacijama, primjerice *Bjelovarski zbornik za Bjelovar* ili *Bujština za Buje*.

Što se tiče bibliografskog opisa, valja primijetiti da postoje određeni problemi. Načelo biranja i oblikovanja odrednica nije dovoljno dosljedno provedeno (ili uopće spomenuto u uvodu) pa se tako pojavljuje odrednica *Several authors*, što je nespojivo s ozbiljnijim bibliografskim radom, tim više uzme li se u obzir da je kod višeautorskih djela korištena i kratica *et al.* za slučajeve kad ima više od jednog autora. No, nažalost, ni ta praksa nije dosljedno provedena. U nekih jedinicama autorska imena nisu dana, a slijed prezimena nije odvajanje propisanim interpunkcijskim znakovima (str. 23). Primijećen je i problem redanja jedinica s istom autorskom odrednicom, ali s “neodredivim kronološkim slijedom”. Nije, naime, jasno zašto se između jedinica s redalicom Uremović, od kojih je jedna bez godine nastanka djela (s. a.), a druga s godinom (1997.), nalazi jedinica s odrednicom/redalicom Krištafor (1995.).

Bibliografski opis sadrži i podatke o materijalnom opisu (ilustracije i oprema knjige) i napomene. Od napomena, autor daje podatke o sažecima, korištenoj bibliografiji i bilješkama, podatke o jeziku, tj. dvojezičnosti, podatke o “skrivenim” bibliografijama, a ponekad i podatke o broju bibliografskih jedinica koje donosi opisivano djelo.

Ovaj dio Franolićevih istraživanja daje širok pregled literature, od koje tek manji dio predstavlja bibliografske studije u užem smislu pojma. No uzeto u cjelini i kao sastavni dio cjelokupne studije, ovo je poglavlje korisno i jedinstveno bibliografsko pomagalo.

Sljedeće, četvrto poglavlje, nakon kraćega povijesnog smještanja geneze hrvatske dijaspore i početaka hrvatskoga novinstva u SAD-u, donosi popis bibliografija i biografskih priručnika od 1952. do 2003. godine. Poglavlje je iznimno važno za istraživače ukupne hrvatske kulturne proizvodnje 20. stoljeća. U pogledu izbora građe autor je zadržao načela koja su ranije opisana. Sljedeća tri poglavlja (bibliografije periodičkih publikacija, akademija i strukovnih udruga te nakladničkih kuća) vrlo su mala i predstavljaju „intermezzo“ u najveće poglavlje, koje donosi popis tzv. specijalnih bibliografija.

Najvećem poglavlju prethodi najmanji uvodnik u kojem je objašnjen izbor građe. Tako je, u pogledu vremenskog obuhvata, uključena ona starija referentna građa koja u godinama 1960.-2003. nema adekvatno osuvremenjivanje, a upozoreno je da su popisu pridodani naslovi periodičkih publikacija, od kojih većina sadrži kumulativne indekse. I ovdje je građa raspoređena kronološkim i abecednim redanjem unutar abecedno nizanih podskupina – klasifikacijskih, tj. predmetnih područja, njih ukupno 129 (npr., Agriculture, Alcoholism, Anthropology, Archeology). I ovaj dio bibliografije u nekim podskupinama ne sadrži ni jednu “klasičnu” bibliografiju, već samo naziv časopisa i značajnije monografije (npr., u skupinama *Antropologija*, *Astronomija*, *Fotografija*, *Ornitologija*, *Telekomunikacije*, *Tekstil* itd.). Ovdje treba upozoriti da uvrštavanje časopisa dodaje još problema u već spomenute nedoumice oko odrednica. Neki su časopisi navedeni, tj. redani u bibliografiji pod svojim stvarnim naslovom, a neki pod imenima glavnih urednika.

Riječ-dvije i o opremi. Već je rečeno kako bibliografija nije opremljena autorskim kazalom i kako jedinice nisu numerirane. U kazalu mjesta i klasifikacijskih/predmetnih skupina nalaze se brojevi stranica, što – uzme li se u obzir činjenica da je gotovo dvostruko više skupina i podskupina nego stranica knjige – ipak omogućuje relativno brzo pronalaženje tražene građe. Međutim, bez obrojčanih bibliografskih jedinica nije lako utvrditi koliko je opsežan posao učinio autor (jer nigdje ne navodi ni približan broj spomenutih jedinica), a nije moguće ni generirati – za svaku, a posebice ovako kompleksnu, bibliografiju ili referentni priručnik, korisno i nužno autorsko kazalo. Tim više što Franolić uz neke autorske odrednice navodi i funkcije, tj. kategorizira intelektualnu ulogu autora (sastavljač, glavni urednik i sl.). A ovim se “zanemarivanjem” i nevidljivošću autora (na razini pristupa građi) doprinosi lošijem vrednovanju samoga bibliografskog rada – kao istraživačkog i dokumentacijskog, a to je nešto što Franoliću sigurno nije bio cilj.

Sve spomenute nedorečenosti, pa i manjkavosti, ipak ne mogu u bitnomu pomutiti značenje pa i iskoristivost ovako velikog i ambicioznoga Franolićeva bibliografskog istraživanja. Njime se, naime, Franolić potvrdio kao odličan povjesničar nacionalnih bibliografskih začetaka i dobar poznavatelj i skupljač novije hrvatske bibliografske građe.

Tomislav Murati